

25.53x18.14	1	עמוד 27	כותרת - הארץ	25/01/2019	66950274-9
בנימין זאב הרצל - בהקשר לצינון - 80790					

כן, הם שכחו מה זה להיות יהודים

דימיטרי שומסקי

תגובה למאמר שבו מתחתי ביקורת על עמדור תיה (זוה גם מה שאמרו על היהודים, "הארץ", 28.12), גולה צביה גרינפילד מעוין ברעם את תואר האליטה והעבירה אותו – באופן בלתי מוצדק בעליל – לח"מ, ישראלי יוצא ברית המועצות ("האליטות יחליטו ויאשרו", "הארץ", 11.1). היא עשתה זאת משום שיצאתי להגנת מתנגדי הכיבוש באקדמיה (שעמם אני נמנה), שאותם היא גדי טאוב מתארים כ"מנותקים מן העם". ברעם, מאחרוני הנפילים של מפא"י ההיסטורית לגלגוליה, לא יכול היה לשאת זאת: "דומה שגרינפילד רואה... בכל כו"ת ששאלני הווי ב'הארץ' – אליטה", רטן ("על אילו אליטות הם מדברים", "הארץ", 14.1). אנב כך קבע נחרצות, ובזלזול אליטיסטי מובהק, כי הוויכוח ביני לבין גרינפילד הוא "ויכוח סרק".

אפשר לתהות על משמעות הביטוי "כותב שמאלני הווי ב'הארץ'", וכן על השאלה אם אפשר להחילו על אחד מוותיקי תנועת העבודה, הממשיך לראות בעצמו איש שמאל אך מתקשה לקבל חלק מן האחריות לכישלונותיה ההיסטוריים ומוסיף לשדר במאמריו ב'הארץ' את הרושם כאילו מפל"ג גתו אינה מדשדשת בסקרים סביב שבעה מנדטים, אלא היא עדיין גורם פוליטי כבד משקל העשוי להציע חלופה ריאליטית לשלטון הימין. הוויכוח סביב שאלה זו אכן יהיה ויכוח סרק. בוויכוח שלי עם גרינפילד, לעומת זאת, יש חשיבות משום שהוא נוגע לכמה ממושגי היסוד הבסיסיים של הקיום הלאומי היהודי.

במאמר התגובה שלה היטיבה גרינפילד לעמוד על מגיע פנימי ראשון במעלה העומד מאחר רי כתיבתי הפובליציסטית – "כמו בסוגיות רבות", היא כותבת, "שומסקי נותן לפרובלמטיקה של הג'לות להשתלט על השיח הפובליציסטי שלי". אכן, מעולם לא התאמצתי לברוח מ"הפרובלמטיקה של הגלות", לא בשיח הפובליציסטי שלי ולא במציאות חיי הקונקרטיים, משתי סיבות. ראשית, משום שבמקרה הפרטי שלי, בשונה מישראלים

רבים, "הגלות", ובייחוד התופעה הנלווית אליה תדיר, "האנטישמיות", אינן מושגים מופשטים המתמלאים תוכן מזויף בעת מסע ההפחדה התורן של בנימין נתניהו, כי אם חלק מרכזי מחוויה מכוונת שחוויתי בארץ המוצא שלי. משום ש"הגלות" כמרכיב מרכזי בעבר הקרוב והנוסף בעורף של הלאומיות היהודית המודרנית, של הצינונות ושל מדינת ישראל מעולם לא נעלמה מן התת-מודע היהודי, הצינוני והישראלי.

הצינוני המדיני הראשון, תיאודור הרצל, נדרש ב"מדינת היהודים" לסוגיית העבר הגלותי הקרוב של הצינונות. הוא הכיר בכך שחרף הצורך הדהוף בשינוי תודעתי ופוליטי בקרב היהדות המודרנית, ההמשכיות של חלק ממרכיבי עבר זה בתוך הפ

כשבני חוריס מצר על שב-1948 לא בוצע טרנספר של כל הפלסטינים אני נזכר בשכננו בקייב, שאמר לאמי שחבל שלא הלכנו לבאבי יאר

רויקט הצינוני היא בלתי נמנעת, ואף חיונית: "אנו רוצים לתת ליהודים מולדת לא בכך שנעקור אותם בחווקה מקרקע צמיחתם... אלא בכך שנתלוש אותם בוהירות, על כל רקמת שורשיהם, ונשתלם מחדש באדמה טובה יותר" ("מדינת היהודים", עמוד 49, תרגום: מרדכי יואלי).

הרכיב המרכזי ב"רקמת שורשיהם" הגלותיים של היהודים המודרניים, שאותה ביקש הרצל לש"תול מחדש באדמה טובה יותר במדינת היהודים, כלל, לדידו, את רעיונות הסובלנות, הליברליזם וההומניזם, שיישומם המלא באירופה השתבש. אחת הסיבות לכך היתה האנטישמיות המודרנית, שביקשה, לפי הרצל, לערעה, תוך שימוש בשנאת ה"אחר" היהודי, את יסודות הסדר האזרחי-ליברלי הכללי. על הצינונים, אם כן, לחתור לבניית חברה מתוקנת, שתתבסס על אותן תפישות של אורחות שוויוניות ומכילה שאיפשרו את

מתן האמנציפציה ליהודי אירופה; חברה כזאת תוקיע כל עמדה לאומנית-גוענית הכרוכה בהדרת מיעוטים, שונים וזרים, מסוג העמדות שמהן סב"ל היהודים. זאת היתה אפוא תמצית "הפרובלמטיקה של הגלות", אשר "השתלטה" על הצינונות ההרצליאניות.

פרובלמטיקה גלותית מסוג זה היתה מרכזית גם בתפישות מדיניות ציוניות מאוחרות יותר במחצית הראשונה של המאה הקודמת. עיקרה היה נעוץ ברתיעה מן התסריט שבו המדינה היהודית תיהפך לבת דמותן של מדינות לאום אתנוצנטריות כמו רח אירופה ובמרכזה, אשר מיררו את חיי היהודים בעידן המודרני. ואף על פי שהחזון של הצינונות המדינית בדבר הקמת "חברת מופת" נראה תלוש יותר ויותר מן המציאות לנוכח פרקטיקות אנטי-דמוקרטיות וקולוניאליסטיות – שהיו כרוכות באורח בלתי נמנע בחתירה של הצינונות ליצירת רוב יהודי בחבל ארץ יחיד בעולם הנחשב בעיני היהודים ולא-יהודים רבים כמולדתם הלאומית של היהודים – אין ספק שהרצון שלא להידמות מורסית לרודפי היהודים היה מרכיב מרכזי ואותנטי של מורשת הגלות וחלק מן ה"אני" הלאומי של הצינונות כראשית דרכה.

גם גרסתה הלאומנית-הגוענית של הצינונות, שעליה מגוננים בלהט גרינפילד וטאוב ואתה מקדמת בנחישות ממשלת נתניהו, אינה חפה מ"הפרובלמטיקה של הגלות". אלא שאם בצינונות ההיסטורית שימשה מורשת הגלות מצפן מוסרי, בלאומנות היהודית העכשווית היא פועלת בבחינת קרדום לחפור בו. מדינת ישראל הריבונית מדומיינת מחדש כקהילה אתנית-דתית גלותית מפוחתת, שעליה להילחם על הישרדות והותית ודמוגרפית מול ההמון הפלסטיני. בתוך כך מתברר יותר ויותר הדמיון בין האתנוצנטריות היהודית העכשווית לדפוסים אחרים של שיח לאומני אנטי-שמי במזרח אירופה ובמרכזה לפני מלחמת העולם הראשונה ואחריה.

לפי גרינפילד, ההשוואה בין הלאומנות היהודית לאנטישמיות האירופית לוקה בכלבול

בין "סטרוקטורה חיצונית" ל"תוכן מוסרי", משום שבשונה מההקשר האירופי שבו צמחה הלאומנות האנטישמית, כאן בישראל "כולנו (או לפחות רובנו) יהודים". ראשית, דומה שגרינפילד שוכחת (או לפחות מטשטשת בעזרת סוגריים) את העובדה שבישראל חיים לא רק יהודים, אלא גם מי שאינם יהודים, שנגדם מופנית הקסנופוביה היהודית. קסנופוביה זו שונה, לדוגמה, מן הקסנופוביה האנטי-טישמית הפולנית או ההונגרית בין שתי מלחמות העולם מבחינת הצורה האתנית החיצונית (יהודים מזה, ופולנים והונגרים מזה), אולם מבחינת התוכן המוסרי (שנאת ה"אחר") מדובר בהחלט בתופעות דומות מבחינות לא מעטות. מי, אם כן, מכלכל כאן בין תוכן וצורה?

יתרה מכך, אף שברור כי השוואות כגון אלה לא נועדו לערער על יהדותם הכשרה של בני-מין נתניהו, טאוב ודומיהם, ברור לא פחות שמי שבוועטים בחווקה ברגישות של היהודים לרדיפת ה"אחר", רגישות שמקורה גלותי – שוכחים, מבחינת המוסר הלאומי, מה זה להיות יהודים.

אכן, כאשר אני קורא את הראיון שערך עופר אדרת עם היהודי בני מוריס (מוסף "הארץ", 11.1), המביע צער על כך שב-1948 לא התבצע הטרנספר המוחלט של הפלסטינים לעבר הירדן המזרחי, אי-נני שומע קול של יהודי, כי אם את קולו של שכני ננו האוקראיני בבניין שיכונים רב-קומות בקייב, מעיר לאמי ולי: "חבל שכולכם לא הלכתם לבאבי יאר" (ולא, אינני משווה בין השואה לנכבה, אלא בין שנאת ישראל האוקראינית של שכני לשנאת ישמעאל היהודית של מוריס). בעיני גרינפילד – זוהי השוואה דמגוגית ודה-לגיטימציה פרסונלית שתכליתן לשכנע את היהודים "להתפוגג ולהיעלם מן העולם"; לאמיתו של דבר, השוואות מסוג זה מהוות כלי לבקרה פנימית מתמדת של הלאומיות היהודית הצינונית, שנועד לתרום לתיקון פנים-לאומי בקרה מסוג זה נחוצה לכל עם מודרני חפץ חיים. בלעדיה עלול המפעל הצינוני למצוא את עצמו באותו מקום שבו מדשדשת היום, למרבה הצער, מפלגתו של עוין ברעם.